

เศรษฐสาร

ปีที่ 33 ฉบับที่ 01 มกราคม 2562

33/01

ISSN 0875-5924

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สวัสดิปีใหม่ผู้อ่านทุกท่าน

เศรษฐสารฉบับนี้เริ่มต้นด้วยบทความพิเศษเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ โดยบทความนี้จะทำการชี้ให้เห็นผลดีผลเสียในประเด็นที่ว่า ความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของแรงงานจะส่งผลกระทบต่อชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่อย่างไรบ้าง ผ่านงานวิจัยเชิงประจักษ์จากต่างประเทศที่ได้เคยศึกษาในประเด็นดังกล่าว

ตามมาด้วย “เศรษฐจร” ซึ่งเป็นคอลัมน์ใหม่ที่ ผศ.ดร.ธีรฤดี ศรีพิณิจ นำแนวคิดหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์มาย่อเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สำหรับฉบับนี้จะเป็นเรื่องที่ว่าด้วย “ความยืดหยุ่น” ซึ่งเป็นหนึ่งในหัวข้อทางเศรษฐศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภค

สำหรับบทความที่สามเป็นศัพท์นโยบายที่เป็นประเด็นสำคัญในแวดวงการศึกษาในปีที่ผ่านมา นั่นคือ กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่ได้มีข่าวเกี่ยวกับครุผู้เคยค้าประกัน กยศ. ให้กับลูกศิษย์ของตนเมื่อหลายปีก่อน ต้องมาชดใช้หนี้แทน บทความนี้จะนำเราให้รู้จักว่ากองทุนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร และมีประโยชน์ต่อประเทศในช่วงที่ผ่านมาอย่างไรบ้าง และทำไมบัณฑิตที่จบการศึกษาไปแล้วถึงได้ละเลยที่จะชดใช้เงินที่กู้ยืมมา

และบทความสุดท้ายเป็นการสรุปงานสัมมนา “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่าด้วยโลกาภิวัตน์กับความเหลื่อมล้ำในอดีต” ที่ได้ตั้งคำถามว่าโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลต่อความเหลื่อมล้ำอย่างไร โดยอ้างอิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในสองยุคที่ไทยเผชิญกับโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ช่วงศตวรรษที่ 17 สมัยอยุธยา และช่วงศตวรรษที่ 19 ในสมัยรัชกาลที่ 4

ช่วงนี้หลายจังหวัดของไทยมีปัญหาปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน ดังนั้นขอให้ทุกท่านรักษาสุขภาพให้ดี และอย่าลืมใส่หน้ากากกันฝุ่นละอองก่อนออกจากบ้านทุกครั้งนะครับ

ด้วยความเคารพ
พิชญ์ จงวัฒนากุล
บรรณาธิการประจำฉบับ

02 บทความพิเศษ

ความหลากหลายทางเชื้อชาติของแรงงานดีต่อเศรษฐกิจหรือสร้างปัญหา (?)

ธีรฤดี ศรีพิณิจ

04 เศรษฐจร

ความยืดหยุ่น

ธีรฤดี ศรีพิณิจ

06 ศัพท์นโยบายเศรษฐกิจไทย

กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

ณภัฏ ภูมมา

07 เวทีสัมมนา

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่าด้วยโลกาภิวัตน์กับความเหลื่อมล้ำในอดีต

เพชรณา เพ็ชรน้อย

ที่ปรึกษา

ชยันต์ ตันติวิสดาการ
ภราดร ปรีดาศักดิ์

บรรณาธิการ

สิทธิกร นิพภะยะ

กองบรรณาธิการ

หงษ์ฟ้า ทรัพย์บุญเรือง
ธีรฤดี ศรีพิณิจ
ณภัฏ ภูมมา
พิชญ์ จงวัฒนากุล
วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร
ธัญชนก นันทกิจ
อิสร์กุล อุณหเทตุ

ผู้จัดการ

พิชามณูชู้ ดิทน

ความหลากหลาย ทางเชื้อชาติของแรงงาน ดีต่อเศรษฐกิจหรือ **สร้างปัญหา (?)**

อิทธิภาพ พัททอง

อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความหลากหลาย (Diversity) ของแรงงานย้ายถิ่น (Migrant workers) เป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจของนักเศรษฐศาสตร์ไม่น้อยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เพราะการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติไม่ได้เพียงแค่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนแรงงานมีทักษะหรือด้อยทักษะเพียงอย่างเดียว แต่มันยังมีมิติอื่น ๆ ที่ซ่อนอยู่อีกมากจากการย้ายเข้า-ออกของแรงงานต่างชาติ เพื่อความง่าย เราลองมาเริ่มต้นด้วยการตั้งสมมติฐานว่า คนที่มีการศึกษาเท่ากันหรือเรียนจบสาขาเดียวกันนั้นจะต้องมีวิธีคิดและมีทักษะในการแก้ปัญหาที่เหมือนกัน ผู้อ่านเองก็คงคิดได้เองว่าสมมติฐานนี้ไม่น่าจะเป็นจริงสักเท่าไร หากตั้งคำถามต่อว่า แล้วอะไรที่ทำให้คนไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะมีการศึกษาที่อยู่ในระดับเดียวกัน? นักมานุษยวิทยาและนักเศรษฐศาสตร์ร่วมกันอธิบายความต่างเหล่านี้สั้น ๆ ว่าจริง ๆ แล้ว แม้ว่าเราจะมีการศึกษาที่เท่ากัน แต่วิธีมองปัญหาและวิธีคิดหาหนทางแก้ปัญหานั้นอาจมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง อาจเรียกว่ามีทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) ที่แตกต่างกันก็ได้ ซึ่งเป็นผลมาจากการหล่อหลอมทางสิ่งแวดล้อม ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา หรือปัจจัยทางสถาบันอื่น ๆ ที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศต้นทางที่แรงงานเดินทางมาจากมา ยิ่งแรงงานมีความแตกต่างในวิธีมองปัญหาและวิธีคิดหาหนทางแก้ปัญหามากเท่าไร ความหลากหลายของแรงงานก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงแค่ความหลากหลายทางเชื้อชาติ (Ethnicity) และวัฒนธรรม (Culture) เท่านั้น

ประโยชน์ของความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของแรงงานมีอะไรบ้าง เบื้องต้น บทความนี้ขอจำกัดไว้ในเชิงของเศรษฐกิจคงน่าจะเพียงพอ นักเศรษฐศาสตร์ (ตัวอย่างงานของ Ottaviano และ Peri ในปี 2005 และ 2006) ได้ทำการศึกษาทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ไว้จำนวนหนึ่ง โดยข้อค้นพบหลัก ๆ คือ นอกจากที่เราพอจะทราบถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของแรงงานมีผลทำให้เกิดสินค้าและบริการใหม่ ๆ ตามเชื้อชาติแล้ว (ลองนึกถึง เขาวราช พายุรัตน์ นานา พร้อมพงษ์ เป็นต้น) ความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาตินั้นมีแนวโน้มที่จะอธิบายการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานและการจ้างงานแรงงานที่เป็นคนพื้นที (Natives) และอาจจะช่วยกระตุ้นการเกิดนวัตกรรมใหม่ของประเทศปลายทาง เหตุผลหลักที่นั่นจะใช้ธิบายปรากฏการณ์เหล่านี้ คือทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) ที่ไม่สามารถวัดได้จากแค่สิ่งที่เขียนไว้บนใบปริญญาของแรงงานต่างชาติกับแรงงานที่เป็นคนพื้นที (Natives) สามารถใช้ประกอบกันได้ (Complement) เวลาทำงานจริง ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสำหรับงานบางประเภทมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในกลุ่มงานที่เป็นงานบริการที่ต้องใช้ทักษะการทำงานที่หลากหลายและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอยู่ตลอดเวลา งานวิจัยพบว่ายิ่งแรงงานในตลาดแรงงานมีความหลากหลายมากเท่าไร ผู้ประกอบการก็อาจจะสามารถลดต้นทุนในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้มากขึ้น เพราะมีทรัพยากรบุคคลที่มากและหลากหลายพอให้สามารถจ้างและลองผิดลองถูกได้ง่ายขึ้น นวัตกรรมที่ได้ก็มักจะมีลักษณะเฉียบคมทางความคิดมาก เนื่องจากได้ถูกขัดเกลาจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน ข้อค้นพบเหล่านี้มักพบในระดับเมืองใหญ่ ๆ หรือในระดับบริษัทต่าง ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่าง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และบางประเทศแถบตะวันตกในสหภาพยุโรป ในขณะเดียวกัน เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูลก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงอยู่มากว่า สิ่งที่ค้นพบนั้นเป็นผลมาจากความหลากหลายของแรงงานจริง ๆ หรือเป็นผลมาจากการที่แรงงานที่มีประสิทธิภาพสูงเลือกที่จะย้ายเข้าสู่เมืองที่มีความหลากหลายเอง (Sorting) โดยในปัจจุบันบางงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่สามารถยืนยันผลได้บ้างแล้ว แม้จะมันอาจจะดูไม่ง่ายนักที่จะวัดสิ่งที่ยากที่จะวัดได้ออกมาเป็นตัวเลข แต่คาดว่างานศึกษาแนวนี้คงยังมีพื้นที่ความท้าทายที่รอให้พัฒนาอีกต่อไปได้เรื่อย ๆ ในอนาคต

“Asian Worker Covered” Ralf Tooten

แล้วต้นทุนของความหลากหลาย? นักวิชาการมองว่าแรงงานที่มาจากต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมอาจจะทำให้สังคมมีความแตกแยก (Fractionalisation) มากขึ้น จากการที่สังคมแบ่งพรรคพวกตามเชื้อชาติ ไม่ยอมรับวัฒนธรรมหรือสื่อสารกับคนที่มาจากกลุ่มเชื้อชาติอื่น แต่ก็ยังไม่มีผลการศึกษาใดที่สามารถยืนยันผลได้ชัดเจนนัก Ashraf and Galor (2013) พบว่าความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติที่มากเกินไปจะส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจมากกว่าผลได้ ซึ่งเงื่อนไขของการที่ผลดีจะสามารถเอาชนะผลเสียได้อาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการ อาทิ Lazear (1999) แรงงานต่างชาติมีแนวโน้มเพียงที่จะกลืนตัวเองไปกับวัฒนธรรมหลักของประเทศนั้น ๆ หากขนาดของกลุ่มตนเองนั้นเล็กกว่าของแรงงานท้องถิ่น (Natives) ในระดับหนึ่ง Alesina and La Ferrara (2002; 2005) ศึกษาเรื่องความเชื่อใจระหว่างคนด้วยกัน พบว่าคนที่เชื่อใจกันได้นั้นจะมีพื้นที่หลังทางสังคมที่คล้าย ๆ กัน หรือเคยเจอเรื่องร้าย ๆ มาเหมือน ๆ กัน อีกทั้งยังได้เสนอไว้ดีกว่า สังคมที่จะได้รับประโยชน์จากความหลากหลายของแรงงานต้องเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนทางเศรษฐกิจสูง และบทบาทของรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะเล็กลงเรื่อย ๆ เป็นต้น การที่เงื่อนไขเหล่านี้จะเกิดขึ้นมันก็อาจจะยากมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ข้อค้นพบในมุมมองนี้ยังคงหลากหลายและยังไม่มีท่าทีว่าจะนิ่งหรือได้ข้อสรุปในเร็ววัน

เพื่อไม่ให้ปวดหัวกันมากไปกว่านี้ ข้อสรุปง่าย ๆ ที่ใกล้ตัวมาก ๆ ที่พวกเราน่าจะเห็นด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ คงเป็นว่า แม้หลาย ๆ คนจะชอบรับประทานทานอาหารไทยมาก แต่มันน่าจะดีกว่าถ้าเรามีอาหารชาติอื่น ๆ ให้เลือกด้วยในย่านที่เราอยู่ และหลาย ๆ คนอาจจะชอบทำงานกับคนต่างถิ่น

หรือคนที่มีต่างความคิดจากต่างสถาบัน เพราะมันน่าจะช่วยเราเปิดหูเปิดตาทางความคิด หัดมองและแก้ปัญหาในมุมมองอื่น ๆ ได้ จริงไหมครับ

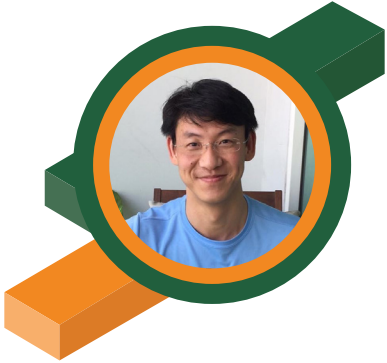
เอกสารอ้างอิง

- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2005). Ethnic Diversity and Economic Performance. *Journal of Economic Literature*, 43(3), 762–800.
- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2002). Who trusts others? *Journal of Public Economics*, 85(2), 207–234.
- Ashraf, Q., & Galor, O. (2013). The “Out of Africa” hypothesis, human genetic diversity, and comparative economic development. *American Economic Review*, 103(1), 1–46.
- Lazear, E. P. (1999). Globalisation and the Market for Team-Mates. *The Economic Journal*, 109(454), 15–40.
- Ottaviano, G. I. P., & Peri, G. (2006). The economic value of cultural diversity: Evidence from US cities. *Journal of Economic Geography*, 6(1), 9–44.
- Ottaviano, G. I. P., & Peri, G. (2005). Cities and cultures. *Journal of Urban Economics*, 58(2), 304–337.

ความยืดหยุ่น

ธีรฤทธิ ศรีพิณ

อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เราลองมองคู่มือก็หลาย ๆ คู่ ที่เราอาจจะได้อ่าน อาจเคยเคยได้ยินกันมา คุณเคยคิดว่า เราเคยเห็นอะไรกันบ้าง จะเคยคุ้นเคยเห็นกันบ้างไหมครับว่า สมัยจับกันอะไร ๆ ก็ให้ได้ ตั้งแต่ยอมถือนิ้วของให้ยอม ไปส่งถึงบ้าน ยอมทำอะไรให้ทุกอย่าง แต่พอนานไป ความสัมพันธ์เริ่มกลับทาง คนเคยจ้อกลับกลายเป็นคนเล่นตัวไปเสีย และบางทีก็ถึงกับนอกใจ จนอีกฝ่ายหนึ่งต้องมาเสียใจ หรือจนถึงขั้นฆ่าตัวตายไปเลยก็มีแล้ว เราก็มักจะถูกลบใจ เต็มวันก็ผ่านไป เวลาจะทำให้ทุกอย่างดีขึ้น เราจะมองเรื่องนี้ผ่านแนวคิดเรื่องความยืดหยุ่นได้อย่างไร

เนื่องจากคอลัมน์นี้เป็นคอลัมน์ใหม่ ก่อนอื่นก็จะขอแนะนำคอลัมน์ก่อนเลยนะครับ เศรษฐจุรเป็นการรวมคำระหว่างคำว่า ‘เศรษฐ’ ซึ่งในที่นี้ก็จะหมายถึงเศรษฐศาสตร์ และคำว่า ‘จร’ ที่แปลว่าเดินทางมาหรือแวะมาสรุปแล้วตั้งใจจะหมายถึง เราจะจรมาคูแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันว่ามันคืออะไร มีความน่าสนใจอย่างไร และใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง หรือในบางครั้ง เราก็จะจรมาตามเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วดูว่าเศรษฐศาสตร์เขาจะมองเรื่องนั้น ๆ อย่างไร

สำหรับในครั้งนี้นี้ ผมขอหยิบเรื่อง “ความยืดหยุ่น” มาคุยกัน ซึ่งจะเริ่มจากนิยามที่เราว่ากันแบบคร่าว ๆ จากนั้นจะมาดูว่าเขาเอาไปใช้ทำอะไรกันบ้าง และสุดท้าย ผมอยากจะชวนคุยว่า แล้วเราใช้อะไรจากมันได้บ้าง อนึ่ง ก็ต้องขอออกตัวก่อนว่า ตัวผู้เขียนนี่ก็ไม่ใช่นักเศรษฐศาสตร์ คือ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ หรือเศรษฐกิจหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ แต่ผู้เขียนอาศัยว่าได้อยู่ในแวดวงนักเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจมานานพอสมควร และจำเรื่องราวที่ท่านเหล่านั้นคุยกันได้บ้าง จึงเอามาเล่าสู่กันฟัง ดังนั้นท่านผู้อ่านอ่านแล้วก็อย่าเชื่อนะครับ ผู้อ่านควรหาตำราที่ถูกต้องในการกำกับ และลองคิดหาข้อแย้งว่ามันถูกหรือผิดได้เพราะอะไร

ความยืดหยุ่นคืออะไร

“ความยืดหยุ่น” เป็นเครื่องมือวัดที่สำคัญมากขึ้นหนึ่งของนักเศรษฐศาสตร์เลยก็ว่าได้ มันเปรียบเสมือนเครื่องวัดความดันของคุณหมอ ซึ่งไม่ว่าป่วยเบาหรือหนัก อย่างแรกคุณหมอก็จะวัดความดันก่อน เมื่อพูดถึงความยืดหยุ่น (Elasticity) นักเศรษฐศาสตร์จะหมายถึงการเทียบร้อยละ

ของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เขาสนใจ ($\% \Delta Y$) กับร้อยละของการเปลี่ยนแปลงในเหตุปัจจัย ($\% \Delta X$) ดังนั้น ความยืดหยุ่นจึงเท่ากับ $\frac{\% \Delta Y}{\% \Delta X}$

การวัดเป็นสัดส่วนร้อยละของการเปลี่ยนแปลงเป็นการดูการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับฐานเดิม และทำให้นักเศรษฐศาสตร์ไม่ต้องสนใจเรื่องหน่วยของสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะความยืดหยุ่นไม่มีหน่วย ทำให้สามารถเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ข้ามไปข้ามมาได้ เช่น เราเห็นนักเรียนสองคนสูงขึ้น 3 เซนติเมตรเท่ากัน คนหนึ่งเป็นนักเรียนประถม อีกคนหนึ่งเป็นนักเรียนมัธยม ถ้าเราจะเทียบว่าใครโตเร็วกว่ากัน เราไม่สามารถดูได้ทันที ไม่เกี่ยวกับว่าเป็นนักเรียนประถมหรือมัธยม แต่ขึ้นกับว่าเดิมทีนักเรียนคนนั้นสูงเท่าไร การคิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับฐานเดิม (คิดเป็นร้อยละของการเปลี่ยนแปลง) ทำให้สามารถเปรียบเทียบข้ามกันได้ ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์จึงตกลงกันวัดการเปลี่ยนแปลงตามนิยามความยืดหยุ่นว่าเป็นสัดส่วนร้อยละของการเปลี่ยนแปลง

ตัวเลขความยืดหยุ่นที่เป็นตัวแบ่งเขตแดนที่สำคัญคือ 0 และ 1 หรือ -1 โดยที่ 0 เป็นเขตแดนที่จะบอกว่าความสัมพันธ์ที่เราสนใจไปทางเดียวกันหรือสวนทางกัน หากค่าความยืดหยุ่นเป็นลบหมายถึงมีความสัมพันธ์สวนทางกัน เช่น ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามีค่าเป็นลบแสดงว่า หากลดราคา ปริมาณอุปสงค์จะเพิ่มขึ้น และหากขึ้นราคา ปริมาณอุปสงค์จะลดลง อีกตัวเลขหนึ่งคือ 1 หรือ -1 ค่าที่อยู่ระหว่าง 1 กับ -1 จะเรียกว่าความยืดหยุ่นต่ำ ถ้าเกินจากนั้นจะเรียกว่าความยืดหยุ่นสูง เช่น

1. ความยืดหยุ่นต่ำ เช่น เมื่อลดราคาลงจะมีปริมาณอุปสงค์เพิ่มขึ้นมาบ้าง แต่ไม่มากเท่ากับร้อยละของการลดราคา แปลว่าไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง (ซึ่งถ้าดูค่าความยืดหยุ่นที่ไม่คิดเครื่องหมายจะได้ว่ามีค่าน้อยกว่า 1)

2. ความยืดหยุ่นสูง เช่น เมื่อลดราคาลงจะมีปริมาณอุปสงค์เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าร้อยละของการลดราคา แปลว่าเปลี่ยนแปลงมากกว่าปัจจัยเหตุ (ซึ่งถ้าดูค่าความยืดหยุ่นที่ไม่คิดเครื่องหมายจะได้ว่ามีค่ามากกว่า 1)

อะไรกำหนดความยืดหยุ่น

ก็จะต้องขออภัยกับผู้อ่านอีกครั้งนะครับว่า อย่าเพิ่งเชื่อในสิ่งที่ได้อ่าน ผู้อ่านควรตรวจทานกับตำราที่เป็นทางการและพิจารณาตามนะครับ นักเศรษฐศาสตร์ได้สังเคราะห์มาว่า ปัจจัยหลักในการกำหนดความยืดหยุ่นมีดังนี้

1. สิ่งทดแทนได้ หากมีสิ่งทดแทนมาก จะมีความยืดหยุ่นสูง

2. ความสำคัญ หากมีความสำคัญมาก จะมีความยืดหยุ่นต่ำ
  3. สัดส่วนต่อรายได้ หากมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูง จะมีความยืดหยุ่นสูง
  4. ระยะเวลา หากมีเวลาปรับตัวมาก จะมีความยืดหยุ่นสูง
- สรุปง่าย ๆ ก็คือ เรายึดติดกับสิ่งนั้นมากไหม หรือสามารถหาอะไรมาแทนได้ไหมในช่วงเวลานั้น

ใช้ความยืดหยุ่นอย่างไร

ก่อนจะเข้าเรื่องที่เราเริ่มไว้ตอนต้น ผมขอเล่าว่าการใช้ความยืดหยุ่นในเชิงธุรกิจ เขาใช้กันอย่างไร

ผมขอสรุปก่อนเลยเพื่อจะใช้ต่อไปครับว่า **“ถ้าเรามีความยืดหยุ่นต่ำ เราจะถูกโง่งราคาสูง”** ถ้าร้านค้ารู้ว่าลูกค้ามีความยืดหยุ่นต่ำ ไม่ว่าจะความยืดหยุ่นจะต่ำจะมีสาเหตุมาจากสาเหตุใดก็ตาม เขาจะต้องตั้งราคาแพงแน่นอน และขณะเดียวกัน ร้านค้าเองก็จะพยายามทำให้ความยืดหยุ่นของเราต่ำให้ได้มากที่สุดด้วย เพื่อเขาจะได้ตั้งราคาสูงเช่นกัน (ร้านค้าอาจจะเปลี่ยนเป็นใครหรืออะไรก็ได้ในครั้งที่เป็นฝั่งตรงข้ามกับอุปสงค์) เรามาดูตัวอย่างกันครับ

เริ่มต้นจากของจำเป็นจริง ๆ อย่างยารักษาโรคก่อนเลยครับ ทำไมต้นทุนการผลิตยาแสนถูก แต่มาคิดเราแสนแพง เหตุผลก็เพราะถ้าเราป่วย ถ้าเราไม่ยอมตาย เราก็จำเป็นจะต้องรักษาสิ่งที่จำเป็นและสำคัญสำหรับเราก็คือชีวิตของเรา และยาเป็นทางแก้ที่เราจะรักษาชีวิตเอาไว้ได้ ความยืดหยุ่นจึงต่ำมาก ดังนั้นไม่ว่าราคายาจะแพงแค่ไหน ถ้าเราสู้ไหว เราก็ยอมจ่าย เว้นแต่เราไม่สนใจชีวิตนี้แล้ว ใครก็คิดค่ายาเราแพงไม่ได้ จริงไหมครับ

เรามาลองดูราคากาแฟกันบ้างว่า ทำไมร้านกาแฟบางร้านถึงได้ตั้งราคาสูงลิ่ว ขนาดซื้อข้าวได้หลายจาน ในขณะที่ร้านกาแฟแถวบ้านอาจจะแก้วละไม่กี่ดังก์ ที่เขาทำได้ก็เพราะเขาทำให้เรารู้สึกว่ากาแฟของร้านเขามีความพิเศษจนเจ้าอื่นมาแทนไม่ได้ การแทนไม่ได้ไม่ได้มาจากตัวกาแฟอย่างเดียวนะครับ อาจจะมาจากภาพลักษณ์ด้วยว่า ใครดื่มกาแฟร้านนี้เป็นคนมีฐานะ เป็นคนมีรสนิยมสูง คนมีฐานะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม คือ “ความต่าง” ที่ร้านกาแฟนี้มอบให้ลูกค้า ทำให้ลูกค้ารู้สึกว่าจะหาอะไรแทนไม่ได้ สุดท้ายจึงต้องยอมจ่ายแพงเพื่อสิ่งนั้น นี่เป็นเทคนิคที่ร้านค้าส่วนใหญ่พยายามทำเพื่อจะได้ตั้งราคาสูงได้นั่นคือ การสร้างความแตกต่าง แม้ว่าความแตกต่างกันจะเป็นแค่ความรู้สึกของเราเท่านั้นก็ตาม

ขอยกตัวอย่างประยุกต์ทางธุรกิจอีกสักตัวอย่างหนึ่งคือ ผลิตภัณฑ์ Apple ครับ เราจะสังเกตว่าอุปกรณ์หลักของ Apple ถึงแม้จะแพง แต่ก็ไม่ได้แพงมากเมื่อเทียบกับคู่แข่ง แต่ราคาอุปกรณ์เสริมไม่ว่าจะเป็นสายพวงต่าง ๆ หรือ Apple Pencil ที่ใช้กับ iPad Pro กลับแพงมาก ๆ ทำไมถึงเป็นเช่นนั้นครับ หลักการเดียวกันเลยครับ ร้านค้าต้องการภาวะความยืดหยุ่นต่ำ และในที่นี้ เขาเป็นผู้สร้างสถานการณ์นั้นขึ้นมาเองเลย Apple เลือกให้เราซื้ออุปกรณ์หลักที่พอทำงานได้ โดยตั้งราคาที่แข่งขันได้ เพื่อให้เราตัดสินใจซื้อได้ไม่ยากจนเกินไป แต่เมื่อเราตัดสินใจซื้ออุปกรณ์หลัก เช่น iPad Pro เราได้เข้าสู่สถานการณ์ที่เราไม่สามารถมีทางเลือกอื่นอีกเลย นอกจากอุปกรณ์ของ Apple ซึ่งในที่นี้คือ Apple Pencil และตอนนี้เองที่ Apple ก็โง่งราคาจากการไม่มีทางเลือกของเรานั้นเอง เคยนึกไม่ครับว่า ต้นทุน Apple Pencil จะสักเท่าไร แล้วทำไมคนถึงยอมซื้อแพง

ใช้ความยืดหยุ่น (จริง ๆ) อย่างไร

ขอลกลับมาเรื่องที่เราเริ่มไว้ตอนต้นนะครับ ผมมีความคิดเสมอว่าเศรษฐศาสตร์ต้องไม่ยาก เพราะมันเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน ถ้ามันยากหรือเราเอามาใช้กับชีวิตเราไม่ได้ แปลว่าทฤษฎีต้องผิด หรือไม่เราก็ยังไม่เข้าใจมัน เรามาลองดูเรื่องที่เราเริ่มไว้แล้วตอนท้าย ท่านผู้อ่านช่วยผมคิดนะครับว่า ที่เราต้องมาเหนื่อยหรือเสียใจกับเรื่องต่าง ๆ นี่มันเกิดจากใคร

ในช่วงแรก คนที่เป็นฝ่ายเจ็บจะรู้สึกได้ว่า ในช่วงเวลานั้น คนที่เขาชอบเป็นคนพิเศษไม่เหมือนใคร หาใครแทนก็ไม่เท่า ในภาวะที่หาสิ่งทดแทนได้ยากนี้ ความรู้สึกแบบนี้ทำให้คนเจ็บมีความยืดหยุ่นต่ำ และเขาก็ต้องอยู่ในภาวะ “ถูกโง่งราคาสูง” อีกฝ่ายก็ทราบและรู้ว่าสามารถจะเล่นตัวได้ ก็จะเรียกร้องสารพัดให้เอาใจ ถ้าคนเจ็บมีความยืดหยุ่นต่ำมาก ก็จะถูกเรียกร้องสูงตามไปด้วย

เมื่อเวลาผ่านไป ทำให้ใจกลับกัน ทำให้พ้นช่วงโง่งโง่งไปแล้ว เป็นแบบนี้ทุกที่ จริง ๆ เรื่องนี้เป็นธรรมดา หากมองด้วย “ความยืดหยุ่น” เพราะในขณะที่เจ็บนั้น สิ่งที่คุณกำลังพยายามทำคือ ทำให้เห็นว่าตัวเองเป็นคนพิเศษ หาใครแทนไม่ได้เหมือนกัน และเมื่อเวลาผ่านไป อีกฝ่ายที่เริ่มชอบ เริ่มจะคิดว่าคนนี้พิเศษขึ้นมาด้วย หรือเริ่มชินกับการมีคนนี้อยู่ในชีวิต แปลว่าเรามีความยืดหยุ่นที่เริ่มจะต่ำลงแล้ว เมื่อความยืดหยุ่นเริ่มจะต่ำแบบนี้ก็จะอยู่ในภาวะ “จะถูกโง่งราคาสูง” จากคนที่เคยเล่นตัวได้ ที่นี้จะกลายเป็นคนต้องวิ่งตามง้อบ้างแล้ว เหมือนกับที่ร้านค้าทำให้เราชินและชอบสินค้าเขา แล้วจากนั้นก็ขึ้นราคา

ถ้าเรามองทั่วไป การที่เราเริ่มรักใคร่มาก ๆ แปลว่าเราจะเริ่มยึดติดกับคน ๆ นั้นมากขึ้น เรารู้สึกว่าไม่มีใครที่จะมาแทนคนนั้น ทำให้เราอยู่ในสถานการณ์ “ถ้าเรามีความยืดหยุ่นต่ำ เราจะถูกโง่งราคาสูง” เราจะเริ่มทำทุกอย่างเพื่อจะรักษาคัน ๆ นั้นไว้ การยอมทำทุกอย่างนี่เองคือ “ราคาแพง” ที่ต้องเสียนั่นเอง ราคานี้แพงได้ขนาดไหน ก็ขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเรา บางคนไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้เลย บางครั้งราคาที่เราเสียอาจถึงกับยอมแลกด้วยชีวิต เพื่อให้ความรักนั้นคงอยู่ก็เป็นได้

ในเวลาที่เรารู้สึกเสียใจ (จ่ายแพง) ในขณะนั้น ก็จะมีคำปลอบใจเสมอว่า เต็มใจมันก็ผ่านไป เต็มใจมันก็ผ่านไป เวลาช่วยได้เสมอ ทำให้ถึงเป็นอย่างนั้น ทฤษฎีบอกว่าสิ่งหนึ่งที่กำหนดความยืดหยุ่นคือ เวลาหากมีเวลาจำกัด เราไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ความยืดหยุ่นจะต่ำ แต่หากมีเวลาพอจะปรับตัวได้ ก็จะมีความยืดหยุ่นสูง เศรษฐศาสตร์ชอบมองหาทางเลือก เมื่อมีเวลามากขึ้น เราจะหาทางเลือกอื่นได้มากขึ้น หรือเราสามารถหาสิ่งอื่นมาแทนได้มากขึ้น ภาวะที่เราสามารถปรับตัวได้มากแบบนี้เรียกว่ามีความยืดหยุ่นสูง และมันจะทำให้เรา “ไม่ถูกโง่งราคา” ความเสียใจก็จะลดลง

เราเรียนรู้อะไรจากความยืดหยุ่น

“ถ้าเรามีความยืดหยุ่นต่ำ เราจะถูกโง่งราคาสูง” เรารู้ว่าราคาไม่ใช่แค่เงินที่ออกจากกระเป๋าสตางค์เรา แต่รวมถึงความรู้สึกเราด้วย และเมื่อเรารู้ว่าเหตุที่ทำให้เราเสียใจจริง ๆ แล้ว มาจากตัวของเรา จะสามารถเป็นผู้เลือกที่จะไม่ “จ่ายแพง” ได้ เราจะทำอย่างไร? เราต้องคอยสำรวจตัวเองว่า กำลังยึดติด หรือมีใครพยายามให้ยึดติดอะไรไหม การยึดติดไม่ได้แย่ หากเรายอมรับได้ว่าเราจะต้องจ่ายแพง แต่ถ้าไม่ยอมจ่ายแพง เราก็แก้ได้ด้วย การมองหาทางเลือกเสมอ ๆ หาอะไรมาแทนเสมอ ๆ และหากเราไม่ยึดติดอะไรเลย เราก็ไม่ต้องจ่ายอะไรเลย

กองทุนเงินให้กู้ยืม เพื่อการศึกษา (กยศ.)

นภนต์ ภูมมา

อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คงไม่มีใครปฏิเสธว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ผู้เขียนอยากจะชวนผู้อ่านนึกถึงการศึกษาของพวกเราในอดีต เราอาจจะรู้สึกเบื่อที่ต้องเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ตอนสมัยเรียนมัธยมต้น จนกระทั่งเราตั้งคำถามว่าเราจะต้องรู้ไปทำไมว่าทุ่งหญ้าปามปัส (Pampas) อยู่ในทวีปอเมริกาใต้ และพื้นที่บริเวณนั้นเลี้ยงวัวเนื้อได้ดีที่สุดในโลก? ผู้เขียนคิดว่าถึงแม้เราจะไม่ชอบเท่าใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เราได้จากการเรียนเรื่องเหล่านี้ก็คือ เราจะไม่ชอบภูมิศาสตร์ และเมื่อเรามีโอกาสเลือก (อาจจะในอนาคตในในระดับมหาวิทยาลัย หรือในการประกอบอาชีพ) เราจะเลือกภูมิศาสตร์ ลองจินตนาการดูว่าหากสมัยมัธยมต้น เราไม่ได้ไปโรงเรียนและต้องไปทำงานเช้า ๆ ทุกวัน เราจะมีหรือไม่ว่าเราไม่ชอบอะไร และที่สำคัญเราจะสามารถเลือกอะไรได้ นอกจากการทำงานไปวัน ๆ อย่างไม่รู้จุดหมาย เราอาจจะไม่สามารถนึกถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือความรู้ใดความรู้หนึ่งที่ทำให้เรารู้สึกว่า เราพัฒนาขึ้นทันทีหลังจากที่เราผ่านเหตุการณ์นั้นหรือได้รับความรู้นั้น แต่ผู้เขียนเชื่อว่าผู้อ่านทุกคนจะรู้สึกว่าตนเองในสมัยมัธยมปลายมีความรู้มากกว่าตนเองในสมัยมัธยมต้น เช่นเดียวกับที่เรารู้สึกว่าตนเองในสมัยมัธยมต้นมีความรู้มากกว่าตนเองในสมัยประถม กล่าวคือ การศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระยะยาว และความรู้ที่เพิ่มพูนมากขึ้นนี้จะกลายเป็นประโยชน์ต่อเราเองในการทำงานและการดำรงชีวิต สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยตรงแก่เราผู้ที่ผ่านกระบวนการการศึกษา เมื่อเราพิจารณากว้างขึ้น ประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงแค่ออกตัวเราเองเท่านั้น การเรียนจริยธรรมตั้งแต่เด็กไม่เพียงแต่ทำให้เรารู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ควรทำและอะไรคือสิ่งที่ไม่ควรทำเมื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม แต่พฤติกรรมของเราก็ทำให้คนอื่นดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับเราอย่างมีความสุขด้วย ในทำนองเดียวกัน การเรียนชางยนต์ในระดับ ปวช. ไม่เพียงแต่ทำให้เรามีทักษะในการทำงานเพื่ออยู่รอด แต่ทักษะของเราก็ทำให้เจ้าของกิจการและลูกค้าได้รับความพึงพอใจด้วย การศึกษาจึงไม่ได้เพียงแค่ออกตัวเราเองแต่ยังประโยชน์แก่ตัวของผู้ที่ผ่านกระบวนการการศึกษาเท่านั้น แต่ผู้ครอบครองเราก็ได้ประโยชน์ด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นโดยปราศจากต้นทุน แน่นอนว่าต้นทุนที่เห็นได้ชัดแจ้งคือค่าเทอม และถึงแม้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ที่จัดการศึกษาระดับพื้นฐานจะไม่เก็บค่าเทอม แต่นักเรียนก็ต้องจ่ายค่าต่าง ๆ เช่น ค่าเสื้อผ้า ค่าเครื่องเขียน ค่าหนังสือ ค่าอาหารกลางวัน ค่าเดินทาง และค่าอื่น ๆ จิปาถะทั้งหลาย ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีต้นทุนที่หลบเร้น กล่าวคือ ถึงแม้ว่านักเรียนหรือผู้ปกครองไม่ได้จ่ายเงินเพื่อการศึกษา แต่ต้องจ่ายเป็นเวลาและโอกาสที่เสียไปในการสนับสนุนการศึกษา เช่น นักเรียนมัธยมปลายเสียโอกาสในการเอาเวลาเรียนไปทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว หรือผู้ปกครองเสียโอกาสในการทำงานล่วงเวลาในตอนเย็นเพราะต้องไปรับลูกที่กำลังเรียนชั้นประถม เป็นต้น เมื่อการศึกษามีประโยชน์ จึงเป็นเรื่องน่าเศร้าและน่าเสียดาย หากมนุษย์คนหนึ่งที่ต้องการไขว่คว้าหาประโยชน์นั้นไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการการศึกษาได้ เนื่องจากภาระต้นทุนเหล่านี้มากเกินไปที่ตนเองและครอบครัวจะจ่ายไหว เพื่อแบ่งเบาภาระเหล่านี้ รัฐบาลไทยจึงจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ขึ้น

กยศ. ถูกจัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2538 ในสมัยที่ นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยในปีแรกที่ดำเนินการได้รับจัดสรรงบประมาณ 3,000 ล้านบาท และได้รับจัดสรรงบประมาณสมทบรายปีตามความจำเป็น ในปัจจุบัน

กยศ. มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของราชการ แต่อยู่ภายใต้การดูแลของราชการระดับสูงจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในรูปของคณะกรรมการกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (ในปัจจุบันปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการ กยศ.) และมีผู้จัดการกองทุนเป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กร กยศ. ดำเนินการในลักษณะกองทุนหมุนเวียน คือ ให้เงินกู้แก่นักเรียนนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อช่วยเหลือทั้งค่าเล่าเรียนและค่าครองชีพ และเมื่อผู้เรียนจบมีรายได้จากการทำงานแล้ว เขาก็มีหน้าที่ชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ยคืนแก่กองทุน ซึ่งเงินที่ได้รับชำระหนี้จะมีจะถูกนำไปให้นักเรียน/นักศึกษาในรุ่นถัดไปกู้ โดยที่ กยศ. มีเป้าหมายผู้กู้หลักอยู่ที่กลุ่มนักเรียน/นักศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี

กว่า 20 ปีที่ผ่านมา มีนักเรียน/นักศึกษาที่กู้เงินจาก กยศ. จำนวนทั้งสิ้น 5.4 ล้านราย คิดเป็นเงินกว่า 570,000 ล้านบาท มีการศึกษาโดยสมเกียรติ และอารียา ในปี 2549 พบว่าเงินกู้ กยศ. มีผลให้ผู้กู้ที่มาจากครอบครัวยากจนมีความต้องการที่จะศึกษาต่อเพิ่มมากขึ้นอีก ทั้งยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียน/นักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ซึ่งการศึกษาที่สูงขึ้นนี้ส่งผลให้ผู้กู้สามารถหารายได้ให้ครอบครัวเมื่อเรียนจบแล้วได้มากขึ้น นั่นหมายความว่า กยศ. มีส่วนไม่มากนักน้อยในการลดความยากจนและเพิ่มการกระจายรายได้ในประเทศไทย นอกจากนี้ เนื่องจาก กยศ. กำหนดว่า ผู้กู้จะเป็นนักเรียน/นักศึกษาในสถาบันของรัฐบาลหรือของเอกชนก็ได้ ดังนั้นเงินกู้ กยศ. จึงส่งผลให้มีเงินจากภาครัฐกระจายไปสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาประการหนึ่งของ กยศ. ก็คือมีอัตราการชำระคืนค่อนข้างต่ำ ทำให้ไปได้ยากที่ กยศ. จะสามารถดำรงสถานะเป็นกองทุนหมุนเวียนโดยไม่พึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล ในเดือนมิถุนายน 2561 ผู้จัดการกองทุน กยศ. เปิดเผยว่า จากผู้กู้ทั้งหมด 5.4 ล้านราย มีผู้กู้ที่ชำระหนี้ครบแล้ว 8 แสนราย ผู้กู้ที่อยู่ในสถานะปลอดหนี้คือกำลังเรียนอยู่หรือเรียนจบมาแล้วไม่เกิน 2 ปี 1 ล้านราย ผู้กู้ที่เสียชีวิตและทุพพลภาพ 5 หมื่นราย ผู้กู้ที่ไม่ชำระหนี้ 2.1 ล้านรายคิดเป็นมูลค่าเงินกู้กว่า 68,000 ล้านบาท ในจำนวนผู้ที่ไม่ชำระหนี้ทั้งหมดนี้ มีอยู่จำนวนหนึ่งที่ปัจจุบันเป็นข้าราชการและลูกจ้างของรัฐ ซึ่ง กยศ. ได้ร่วมกับกรมบัญชีกลาง หักเงินเดือนลูกหนี้เหล่านี้เพื่อผ่านคลายปัญหาไม่ชำระหนี้สะสมที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ

แน่นอนว่าสาเหตุของการไม่ชำระหนี้คือ ผู้กู้มีปัญหาทางการเงินหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะภาระที่ต้องแบกรับเพิ่มขึ้นในชีวิตประจำวัน และค่าจ้างที่ไม่พอเพียงสำหรับภาระเหล่านั้น ผู้กู้บางคนเห็นว่าเงินกู้ กยศ. มีดอกเบี้ยต่ำมาก (ร้อยละ 1 ตลอดระยะเวลา 15 ปี) จึงเลือกชำระหนี้เงินก้อน ๆ ที่มีดอกเบี้ยสูงกว่าก่อนที่จะชำระหนี้ กยศ. แต่อย่างไรก็ตาม มุมมองของผู้ที่มีต่อ กยศ. ก็มีผลต่อการไม่ชำระหนี้เช่นกัน ผู้กู้บางคนเข้าใจว่ารัฐบาลจะยกหนี้ให้ จึงไม่ได้คิดถึงเรื่องการชำระหนี้ นอกจากนี้ ยังเกิดวัฒนธรรมในผู้กู้บางกลุ่มว่า ผู้ที่ชำระหนี้ กยศ. คือคนโง่ มุมมองเหล่านี้ส่งผลให้จำนวนผู้ที่ไม่ชำระหนี้มีสูงมากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว (สุริยา 2561)

ในเดือนกรกฎาคม 2561 มีข่าวว่ามีคุณครูโรงเรียนมัธยมในจังหวัดกำแพงเพชร ท่านหนึ่งได้ช่วยเหลือนักเรียน โดยการตกลงเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ กยศ. ให้แก่นักเรียนจำนวนมากกว่า 60 คน แต่นักเรียนจำนวนหนึ่ง เมื่อเรียนจบแล้วกลับไม่ยอมชำระหนี้ ทำให้ครูท่านดังกล่าวต้องรับภาระหนี้แทน ซึ่งเป็นไปได้ที่คุณครูท่านดังกล่าวจะถูกยึดทรัพย์ ยึดตำแหน่ง และถูกให้ออกจากราชการในที่สุด ต่อมาผู้จัดการกองทุน กยศ. ได้ออกมาชี้แจงว่ามีผู้กู้ที่คุณครูท่านดังกล่าวค้ำประกันหนี้ให้และผิดนัดชำระหนี้จำนวน 17 คน คิดเป็นเงิน 190,000 บาท และทาง กยศ. ก็กำลังหาช่องทางช่วยเหลือคุณครูอยู่ ข่าวนี้เป็นเรื่องน่าเศร้าที่คุณครูผู้หวังดียอมให้ความช่วยเหลือนักเรียนของตน กลับถูกนักเรียนละเลยและปล่อยให้ครูต้องตกอยู่ในภาวะหนี้ท่วมหัว เรื่องน่าเศร้าอีกประการหนึ่งก็คือเนื่องจาก กยศ. เป็นกองทุนหมุนเวียนที่เงินที่ผู้กู้นำมาจ่ายหนี้จะถูกนำไปปล่อยกู้ต่อไป การที่มีผู้กู้จำนวนหนึ่งใช้ประโยชน์จากกองทุนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา แต่กลับปฏิเสธการจ่ายหนี้ ก็หมายความว่าพวกเขาได้ทำให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของคนรุ่นถัดไปลดลง

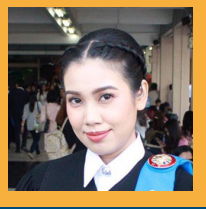
เอกสารอ้างอิง

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารียา มั่นสัญญาเพิ่มพูล. 2549. การประเมินนโยบายกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)
สุริยา ช้องเสนาะ. 2561. กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) กับภาระหนี้. สำนักวิชาการสำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ดาวน์โหลดจาก <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2561/hi2561-056.pdf> วันที่ 4 มกราคม 2562.

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่าด้วยโลกาภิวัตน์ กับความเหลื่อมล้ำในอดีต

เพชรณา เพ็ชรย่อย
นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2561 ที่ผ่านมา ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม (Center of Research on Inequality and Social Policy: CRISP) จัดงานสัมมนาในหัวข้อ “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่าด้วยโลกาภิวัตน์กับความเหลื่อมล้ำในอดีต” (Globalization and Inequality: A Case of Early Modern Siam) โดย ศ.ดร.อารยะ ปรีชาเมตตา ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศ.ดร.อารยะ ปรีชาเมตตา

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำ
และนโยบายสังคม คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศ.ดร.อารยะ เริ่มต้นโดยกล่าวถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจโลก การส่งต่อของเหตุการณ์ และผลกระทบในอดีต ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โลกาภิวัตน์ มีนัยยะต่อความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่แล้วในประเทศขนาดเล็กร้อยๆ โดยอ้างอิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในสองยุคสมัยที่ไทยเผชิญกับโลกาภิวัตน์ ได้แก่ (1) ช่วงศตวรรษที่ 17 ในสมัยอยุธยา และ (2) ช่วงศตวรรษที่ 19 ในสมัยรัชกาลที่ 4 ผ่านโจทย์คำถามที่ว่า ทำไมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอันเกิดจากโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (New Technology) จึงทำให้ประเทศขนาดเล็กแต่ละประเทศถูกคุกคามจากประเทศมหาอำนาจแตกต่างกัน?

ประเทศมหาอำนาจกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ในศตวรรษที่ 17 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้โครงสร้างเชิงสถาบันมีความเป็นปึกแผ่น ความก้าวหน้าทางอาวุธในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้มีการรวมกันเป็นอาณาจักรใหญ่ และเกิดอาณาจักรใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นในเอเชีย หนึ่งในอาณาจักรเหล่านี้คือ อาณาจักรอยุธยา ซึ่งทำการค้าขายแบบผูกขาด โดยผู้นำประเทศเป็นผู้ควบคุมผลประโยชน์ทางการค้า และจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ยศศักดิ์ การควบคุมแรงงาน และการค้าระหว่างประเทศ ให้แก่ผู้สนับสนุนตนเองตามสถานะทางสังคม โดยผลประโยชน์เหล่านี้ผูกติดกับระบบชนชั้นทางสังคมตามลำดับบนลงล่าง ดังนี้ เจ้า ขุนนาง ไพร่ และทาส

โครงสร้างเชิงสถาบันของอยุธยา ทำให้ประเทศมหาอำนาจที่ควบคุมเส้นทางการค้าในขณะนั้น คือ ฮอลันดา (ชาวดัตช์) ในนามบริษัท VOC (Dutch East India Company) สามารถแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการค้าที่เป็นอยู่ของอยุธยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงไม่มีความต้องการที่จะควบคุมสยามอย่างเบ็ดเสร็จ หากเพียงต้องการทำให้แน่ใจว่าระบบที่เป็นอยู่จะมีประโยชน์กับตน

การค้าระหว่างประเทศของอาณาจักรอยุธยารุ่งเรืองที่สุด ในรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราช (ค.ศ. 1629-1688) จากสามเหลี่ยมการค้า (Triangle Trade

Network) ในสามประเทศ คือ ญี่ปุ่น อินเดีย และสยาม ซึ่งบริษัท VOC ทำประโยชน์จากการค้าของประเทศอื่นได้โดยไม่ต้องนำทรัพยากรประเทศตัวเองมาเกี่ยวข้อง สามเหลี่ยมการค้านี้เป็นไปเพื่อสนับสนุนฐานอำนาจทางเศรษฐกิจสำคัญของชาวดัตช์ที่ปัตตาเวีย (อินโดนีเซียในปัจจุบัน) ซึ่งถูกบริษัท VOC ครอบครองอย่างเบ็ดเสร็จ แตกต่างไปจากท่าที่ที่ VOC มีต่อสยาม

แผนที่กรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2206

หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า บริษัท VOC ไม่ประสงค์ที่จะครอบครองสยามคือเหตุการณ์ในช่วงปี ค.ศ. 1663 เมื่อสยามพยายามเป็นผู้ส่งออกสินค้าไปยังญี่ปุ่นด้วยตนเอง บริษัท VOC จึงตอบโต้การกระทำดังกล่าวโดยนำกองทัพเรือมาข่มขู่ที่ปากอ่าว ต่อมา เมื่อสภาพการณ์กลับมาเป็นดังเดิม บริษัท VOC ก็มีได้มีท่าทีที่จะยึดครองอย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากผลประโยชน์ไม่มากพอ และอาจบริหารงานไม่ได้ดีเท่ากับระบบเดิมที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในสามเหลี่ยมการค้าของบริษัท VOC ในช่วงเวลาถัดมา (ค.ศ. 1767-1800) ยังช่วยยืนยันสมมติฐานข้างต้นด้วย กล่าวคือ หลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของสยาม การค้าของบริษัท VOC ก็เปลี่ยนการจับกลุ่มเป็นสามเหลี่ยมการค้าเสียใหม่ อันประกอบไปด้วย ญี่ปุ่น อินเดีย และชวา แต่ไม่มีสยามอยู่อีกต่อไปเนื่องจากหมดผลประโยชน์ทางการค้าแล้ว ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจข้างต้นนำมาสู่ข้อสรุปเบื้องต้นข้อแรกว่า ประเทศมหาอำนาจจะครอบครองประเทศขนาดเล็กหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นจากการค้าระหว่างประเทศควรส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปได้อย่างขึ้นและลดความขัดแย้งในการแย่งชิงผลประโยชน์ลง แต่ปรากฏว่า ในปลายรัชสมัยพระนารายณ์ (ช่วง ค.ศ. 1688) ความขัดแย้งระหว่างสองขั้วอำนาจคือ ฝ่ายข้าราชการ นำโดยออกพระเทพราชา กับที่ปรึกษาระดับสูงของพระนารายณ์ นำโดยคอนสแตนติน ฟอลคอน กลับสูงขึ้นซึ่งขัดกับความเข้าใจพื้นฐานที่ว่า หากมีความสมดุลทางอำนาจมากขึ้นจะไม่ก่อให้เกิดการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจ

ในขณะนั้น อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรมีความคลุมเครือ ไม่อยู่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชัดเจน ดอกลิ้มให้ความขัดแย้งปะทุขึ้นมา ทั้งนี้ในสภาวะเดิมในช่วงก่อนหน้านั้นผลประโยชน์เป็นเรื่องแน่นอนจึงทำให้แต่ละฝ่ายต่างยอมรับข้อเสนอมจากการจัดสรรอำนาจ ในทางตรงกันข้าม ในช่วงปลายรัชสมัยไม่มีพันธมิตรใด ๆ ที่จะรับประกันผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย เนื่องจากโครงสร้างในสังคมอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา สถานการณ์เช่นนี้จึงนำมาสู่การตัดสินใจต่อสู้แย่งชิงอำนาจของแต่ละฝ่ายในช่วงก่อนการสิ้นรัชสมัย เนื่องจากผลประโยชน์ที่จะได้รับและโอกาสชนะจากการรบในช่วงเวลาดังกล่าวมีมากกว่าการรบในช่วงเวลาที่อำนาจอยู่ในมือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน

ความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้ผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจหลังรัชสมัย พระนารายณ์ชะงักไปจนถึงจุดหนึ่ง ถึงแม้ว่าสยามจะยังคงรักษาระบบโครงสร้าง ชนชั้นทางสังคมแบบเดิมไว้ได้ แต่อีกสองร้อยปีต่อมาก็พบกับการเปลี่ยนแปลง และ เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่ได้มีการปรับตัวเท่าที่ควร การเปลี่ยนแปลงจึงยิ่งทวี ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงสถาบันหลักของสยาม อย่างไรก็ตาม หากความ เดือดโตนทางเศรษฐกิจดำเนินต่อไปอย่างถาวรอาจเร่งให้ความเหลื่อมล้ำจากโครงสร้าง ทางสังคมที่เป็นอยู่ให้สูงขึ้น

ขณะที่ในศตวรรษที่ 19 โลกาภิวัตน์กลับส่งผลในทางลบต่อความเหลื่อมล้ำ อย่างมีนัยยะสำคัญ โดยในระยะแรกนั้น โลกาภิวัตน์ส่งผลผ่านการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างสถาบันหลักคือระบบการควบคุมแรงงาน ทำให้ชาวไร่ชาวนาสามารถ แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการส่งออกได้ อย่างไรก็ตาม ในระยะถัดมานั้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกลับขึ้นอยู่กับการควบคุมที่ดินและปัจจัยการผลิต ซึ่งนำ มาสู่ข้อสรุปว่า ท้ายที่สุดแล้ว ประเทศขนาดเล็กและการกระจุกตัวของความเหลื่อมล้ำ ไม่สามารถดำรงได้ตลอดไปเมื่อประสบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของ ตลาดโลก

ศ.ดร.อารยะ กล่าวสรุปทิ้งท้ายว่า บทเรียนทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจข้าง ต้นแสดงให้เห็นนัยยะของโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีต่อความ เหลื่อมล้ำ ปัญหาความเหลื่อมล้ำจะขึ้นอยู่กับการถือครองความรู้ และทรัพยากร มนุษย์ที่มีความรู้ หากมีการกระจายอย่างเท่าเทียมก็จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ นอกจากนี้ เทคโนโลยียังมีข้อดีที่แตกต่างจากที่ดินหรือทุน คือ เทคโนโลยีนั้นสามารถ แพร่กระจาย (spillover) และเป็นสินค้าสาธารณะ ในแง่นี้ เทคโนโลยีจะช่วยลด ความเหลื่อมล้ำได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการควบคุมเทคโนโลยีของ กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ยังคงมีอยู่ เพราะฉะนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่า แรงขับ สองแรงนี้ทางใดจะชนะ ซึ่งจะมีนัยยะสำคัญต่อความเหลื่อมล้ำในอนาคตต่อไป

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับโครงสร้างเชิงสถาบันในประเทศขนาดเล็ก

ในศตวรรษที่ 19 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีผลักดันให้สยามล้มเลิก ระบบบังคับเกณฑ์แรงงาน ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้ประสิทธิภาพในการ ผลิตสูงขึ้น ประเทศมหาอำนาจสามารถผลิตสินค้าได้ในต้นทุนต่ำลง ส่งผลให้ราคา สินค้าอุตสาหกรรมในโลกลดลง อย่างไรก็ดี เพื่อไม่ให้ราคาสินค้าอุตสาหกรรมลดลง มากเกินไป ประเทศมหาอำนาจจึงจำเป็นต้องทำให้ประเทศขนาดเล็กใช้ประโยชน์ จากสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยการสนับสนุนให้เกิดการค้าเสรี รูปแบบการผลิต ของสยามจึงเปลี่ยนไปเพื่อการส่งออก ส่งผลกระทบต่อระบบบังคับเกณฑ์แรงงานที่ค่อย ๆ ปรับตัวอยู่แล้ว มีอันต้องล้มเลิกไป

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ค.ศ. 1782-1855) ระบบการค้ายังคงผูกขาด ที่ชนชั้นปกครอง โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สืบเนื่องจากรัชสมัยพระ นารายณ์ ไม่ได้ทำให้เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ดี การส่งออกข้าวเพื่อฟูก และข้อห้ามในการส่งออกข้าวเนื่องจากภาวะสงครามหมดไป ทำให้ระบบโครงสร้าง เชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์แรงงานเริ่มปรับตัว โดยเปลี่ยนวิธีการผลิตให้เป็น ไปในรูปแบบการแบ่งปันผลผลิตกันมากขึ้น (output sharing) ทำให้แรงงานทำงาน ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากตัวเองได้ประโยชน์จากการผลิต ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจในช่วงเวลานี้นำมาสู่ข้อสรุปเบื้องต้นข้อที่สองว่า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างเชิงสถาบันในประเทศขนาดเล็ก

โลกาภิวัตน์กับความเหลื่อมล้ำ

ในช่วงศตวรรษที่ 17 โลกาภิวัตน์ไม่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำ เนื่องจากการส่งต่อเทคโนโลยีและท่าทีของประเทศมหาอำนาจ ไม่ได้มีนัยยะสำคัญ

ผู้สนใจชมวิดีโอของงานสัมมนาย้อนหลัง สามารถรับชมได้ที่ <https://youtu.be/5Z-tYcz700> หรือแสกน QR code

ในราชการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน ใบนุญาตที่ 2/2521 ไปรษณีย์หน้าพระลาน

เหตุขัดข้องนำจ่ายผู้รับไม่ได้

กรุณาส่ง

- 1. จ่าหน้าซองไม่ชัดเจน
- 2. ไม่มีเลขที่บ้านตามจ่าหน้า
- 3. ไม่ยอมรับ
- 4. ไม่มีผู้รับตามจ่าหน้า
- 5. ไม่มารับตามกำหนด
- 6. เลิกกิจการ
- 7. ย้าย ไม่ทราบที่อยู่ใหม่
- 8. อื่น ๆ

ลงชื่อ.....